

Nəcimə Babayeva: zizikin poeziya günəşi

Bir insanı tanımaq üçün onunla bir neçə dəqiqə söhbət etmək, fikir mübadiləsi aparmaq kifayət edir ki, qarşımda duranın kim olduğunu anlayasan. İnsan var ki, şəxsi tanışlığın olmasa da özündən sonra geriye buraxdığı ədəbi irsi, əsərləri yaradıcılığı haqqında dolğun təsəvvür yaradır, bir sözlə qələmi ilə özünü tanıdır və sevnələrinin qəlbində dünya durduqca yaşayır, əbədiyyət ünvanı qazanır. Nəcimə Babayeva da günəş ömrü yaşayan, nuru misralara, söz dünyası qəlblərə məlhəm olan ziyalı idi. Qarşımda duran dərin məzmunlu, insanın ruhunu oxşayan söz xəzinəsi, iki şeir - "Xatırla məni..." (2005), "Dünya dərdimdən xəbərsiz" (2008) kitablarını vərəqlədikcə publisist-şairə Nəcimə Babayevanın işıqlı portreti gözlərimin önündə canlanır. Duyğu yüklü, maarifləndirici şeirləri bir inci tək sətirlərə düzən Nəcimə xanımın poeziya, söz-sənət fəlsəfəsini anlamaq üçün adı kimi nəcib olan şairənin ruha qida söz dünyasına nəzər salmaq kifayət edir və oxucunu özünə cəlb edir. Həm də şairənin doğulub böya-başa çatdığı Qubanın Zizik kəndində dəyərli ziyalımızı xatırlamaq, sənətə, Vətənə, insanlara sevgisi, səmimiyyəti haqqında düşüncələri sözə çevirib yazmaq mənim üçün bir mənəvi borcdur desəm yanılmaram.

Sənəti haqqında bir neçə il bundan əvvəl eşitdiyim, söz-sənət məclislərində doğulduğu yurdunun ziyalılarını, təbiətini və tarixini vəsf edən, şeirləri ilə qəlbləri rıqqətə gətirdiyini və hər kəs tərəfindən sevildiyini böyüklərdən eşitdiyim Nəcimə xanımın kitablarını oxudum və oxuduqca şairənin nə qədər böyük ürəyə, kövrək duyğulara malik olduğunu sezdim. Elə, isdedadlı şairə Nəcimə xanımla ilk tanışlığım da onun "Xatırla məni..." kitabı ilə başladı. Nəşrindən 17 il ötən poeziya günəşinin həmin kitabına "Duyğular şairi" adıyla ön söz yazan, həqiqi mənada sözün qədrini bilən qələm sahibi, əməkdar jurnalist Flora Xəlilzadənin Nəcimə xanım haqqında yazdığı xoş və kövrək xatirələr gec tanıdığım, amma şeirlərinə ilk andan vurğun olduğum ziyalını mənə daha yaxından tanıtdı. Flora Xəlilzadə ön sözdə: "Nəcimə xanım bir rəssam qabiliyyəti ilə sözlə təbiətin gözəlliklərini olduğu kimi şeirlərində canlandırma bilib" yazaraq gözəl qəlbli şairəni oxuculara təqdim etmiş və mənim yaddaşımda dərin iz buraxmışdır.

Yazın ilk ətrinin duyulduğu 1937-ci ilin 20 aprelində Qubanın Zizik kəndində dünyaya göz açan Nəcimə Babayevanın əbədiyyətə qovuşduğu 2010-cu ilə qədər keçdiyi 73 illik ömür, şərəfli poeziya yolu yalnız xoş

və mənalı anlarla zəngindir. Tələbək illərindən söz və ədəbiyyata bağlı olan Nəcimə xanımın şeirləri 1970-ci illərdə "Azərbaycan müəllimi", ardından "Qızıl Quba", "Şəfəq" və s. qəzetlərin səhifələrində öz layiqli yerini tutmuş, illər ötdükcə yazmaq və dərin duyğularını dilə gətirmək həvəsi professional sənətə qədər uzun-incə yol keçmişdir. Bu yol Zizikdən başlanan söz əhlinin yolu kimi şairəyə böyük oxucu məhəbbəti və ehtiramı qazandırmışdır. Şeirləri mahnılara qanad verən Nəcimə xanımın gözəl qəlbindən və fəhmindən ağ vərəqlərə süzülən misralarda Azərbaycan tarixi, mədəniyyəti, təbiəti, incəsənəti bir vəhdət olub Vətənin dördbir tərəfini dolaşır, müəllifini yaşadır və insanlara xoş ovqat bəxş edir.

Şeir yazmaq kimi fitri istedadı məhz atasından əxz edən, yəni gen vasitəsilə mənəvi miras qəbul edən Nəcimə Babayeva atasını görməyə də Qayıtmaz Babayevin sözü, şeirə, sənətə bağlı olduğunu anası Umi xanımdan və böyüklərdən eşitmişdir. Bununla bağlı Nəcimə xanım xatirələrində yazır: "Tanıyanlar danışır ki, rəhmətlik atam söz xiridarı, söz sərrafı, söz qədrini bilən kişilərdən olub. "Dadlı sözün can arzusu" olduğuna sidq-ürəkdən inanan bu sinədfəter kişi neçə-neçə dastanlarımızı əzbər bilirmiş". Həmçinin xatirələr Nəcimə xanımı qayğısız uşaqlıq illərinə qədər aparırmış. "Dünya dərdimdən xəbərsiz" şeir kitabında (s. 5) uşaqlıq illərini və ucu-bucağı görünməyən, sahillerində ulu türk tarixini yaşadan, səxavətli və bol sulu Qudyal çayını xatırlayan Nəcimə Babayeva bununla bağlı yazır: "Uşaqlığım Zizik kəndinin yaşıl qoynunda barlı-bəhərli bağlarındakı ağacların çətirləri altında, gec-gündüz həzin, nikbin nəğmələri əziz anamın kövrək bayatısına qarışan Qudyalçayın sahilində keçib". Daha sonra gördüyü gözəlliklər Nəcimə Babayevanın yaradıcılığına ilham vermiş, doğma Zizik kəndini şeirlərində vəsf etmiş, təbiətinə heyranlığını gizlətməmişdir. Doğulduğu kəndə bağlılıq nəcib şairənin ədəbi irsini, Zizikin poeziya günəşi kimi şəfəqlərini Vətənin hər guşəsinə yaymış, yaddaşlarda yaşamaq haqqı qazanmışdır. Bu səbəbdən, ömür və poeziya fəlsəfəsi, ədəbi irsi hələ uzun illər tədqiq olunacaq, şeirlərində müraciət etdiyi mövzular ziyalı xanımın yüksək bədii təfəkkürü və erudisiyası haqqında oxucularda xoş əhval-ruhiyyə yaradacaq. Hazırda uzun illər ötmüş, Zizikdən başlanan söz-sənət yolu şairənin şöhrətini Azərbaycanın hər tərəfinə yaymış, onun haqqında gözəl xatirələrə çevrilmişdir.

Vətəni vəsf etməkdən doymayan, hər gülünü-çiçəyini oxşayan, şeir və qəzəllərində çaylarını, meşələrini, obalarını, bir sözlə füsunkar təbiətini bizlərə, Flora xanımın qeyd etdiyi kimi rəssam təbiətilə sözün rəngini və ahəngini çatdıran Nəcimə Babayevanın yazmış olduğu onlarla şeirlərində doğulduğu doğma Quba və onun kiçik kəndi Zizikin əsrarəngiz təbiəti, şəfəli suları və havası, meyvə bağlarının ətri hopmuş şeirləri sanki həsrət və nisgil qoxur, obasından uzaq düşmüş bir qızın qəlbindən qoparaq mirvaritək ipə düzülən inciləri xatırladır:

Zizik, ey nəğməmə çilgin nəqarət!
Zizik, ey şerimə əbədi həyat!

Zizik, ey qəlbimdə ulu məhəbbət!
Qoynunda hər gözəl növrə qurban.
Bütün varlığı ilə doğulduğu ata yurduna, ata ocağına bağlı olan Nəcimə Babayevanın Ziziki nəğməyə çilgin nəqarət, şerimə əbədi həyat adlandırmaması, qəlbində ulu məhəbbət kimi daşdığını şərh etməsi şairə qəlbinin təbiətdən feyz aldığı tərənnüm edən ülvə və son dərəcə səmimi hisslərdir. Xatirələrində kəndinin tanınmış simaları haqqında yazan Nəcimə xanım 1918-ci ildə Qubada törədilmiş daşnak zülmü, soyqırımından danışarkən Zizikin nüfuzlu bəy nəslindən olan Əlibəy Zizikskinə də yad etmiş, polkovnikin cəllad Amazaspın quldur dəstələri ilə qəhrəmancasına vuruşduğunu xüsusilə qeyd etmişdir. Həmçinin, Nəcimə xanımın xoş xatirələrindən aydın olur ki, anası Uminin adı Əlibəyin atası Ha-

runbəy qoymuş, şairənin anası ilə polkovnik Əlibəyin bacısı, bölgənin ilk pediatör həkimi olmuş Umra xanım bir vaxtda dünyaya göz açmışlar. Xatirələri bitib tükənmək bilməyən Nəcimə Babayeva kəndini, gözəl obasını şeirlərində tərənnüm etməkdən usanmamışdır. Qudyal çayının həzin səsi və anasının şirin laylası Nəcimə xanımın şeir-sənət dünyasına ilham vermiş və yazaraq insanları sevindirmişdir. Doğma kəndinin adı çəkiləndə qəlbi pərvazlanan şairə Zizik kəndinin sakinlərinin nə qədər vətənpərvər, qonaqsevər, saf duyğulu insanlar olduklarını da misralara köçürmüş, uşaqlıq xatirələrini dilə gətirmişdir:

Bir kəndvar, o mənim başımın tacı,
El-oba hər kəs bir qardaş, bacı.

Harda olsam, bu yer könlüm möhtacı,
Canım bu gülüstan torpağa qurban.

Gözəl təbiəti ilə Qudyal çayının sağ sahilində, yüksək qayalar üzərində qərar tutan, qoynunda çoxsaylı ziyalılar - alim, yazıçı, həkim, biolog, mühəndis, tarixçi, filoloq, pedaqoq və s. dəyərlər yetişdirən bir kəndi, Ziziki tərənnüm etməkdən yorulmayan Nəcimə Babayeva doğulduğu yurdunu başının tacı adlandırmışdır. Daha sonra el-obanın, kənddə yaşayan hər kəsin məhriban, bir qardaş-bacı kimi xoş niyyətli olduqlarını, harada olsa, hansı diyarda yaşasa da bu torpağa möhtac olduğunu və gülüstan olan kəndinə qurban olduğunu şeirə çevirib oxucularda xoş ovqat yarada bilmişdir.

Nəcimə Babayevanın poeziyası bununla bitmir. 1996-2010-cu illərdə Azərbaycan Yazıçıları Birliyinin üzvü kimi ədəbi-ictimai işlərdə, yaşadığı Xaçmaz rayonunun tədbirlərində yaxından iştirak edən şairə xanımın yaradıcılığı Azərbaycanın hər yerində duyulmuş, şeirləri çoxsaylı oxucuları tərəfindən dillər əzbəri olmuşdur. Onun "Sevmək üçün yaranmışıq" (1990), "İzin ver qəlbində qalım" (1992), "Quzey qarı" (2007) və s. şe-

ir kitabları ixtisasca riyaziyyatçı olan publisist-şairənin geniş dünya görüşündən, hadisələri analitik təhlil etmək və nəticə çıxarmaq qabiliyyətindən, həyatdan dərs almaq, məsələlərin həllinə müdrik yanaşmaq, insanlarla xoş keçinmək, ailəni sevmək, Vətənin ali dəyərlərini qorumaq, təbiəti sevmək, Allaha dərin ehtiram duymaq kimi poetik düşüncə və mənəvi məsələlərə həsr olunmuşdur.

Zizikin nuru sönməyən poeziya günəşi Nəcimə Babayevanın yaradıcılığında ata həsrəti, ana nisgili kimi mövzular şairənin ailə dəyərlərinə nə qədər bağlı olduğunu və milli-mənəvi dəyərləri sevib qoruduğunu göstərən ali hisslərdir. Xatirələrində atası Qayıtmazın 1941-1945-ci illər müharibəsi illərində Şimali Qafqazda ağır yaralandığını və geri qayıtmadığını ürək ağrısı ilə qeyd edərək yazmışdır:

Getdim böyüklərlə sünbül yığmağa,
Qoymadım birçə dən tarlada qala.

Qırx üçdə apardı atamı yağ,ı,
Qaldıq altı yetim bir tək anamla.

Ağır müharibə və aclıq illərində anası ilə taxıl yığımından artıq qalmış sünbül qalıqlarını (başayaq) sahələrdən topladığını dilə gətirən şairə birçə dəni belə yerdə qoymadığını, dövrün dözülməz yoxluq illərini qeyd etmişdir. Şeirdən Nəcimə Babayevanın atasının 1943-cü ildə müharibəyə göndərildiyi və şairənin körpə yaşlarda olduğu aydın olur. Ardından bir ananın öhdəsində altı uşaqlı ailənin başsız qaldığı görülür. Hazırda Qayıtmaz Babayevin (1898-1943) qəbri Zizik kənd qəbristanlığındadır. Bütün çətinliklərə baxmayaraq ailə həyatda qalmağı bacarıb və Nəcimə Babayeva Qubada pedaqoji texnikumda dörd illik təhsildən sonra, ali təhsil almaq üçün paytaxt Bakıya yollanmış, indiki N.Tusi adına ADPU-nun riyaziyyat fakültəsində əyani təhsilini davam etdirmiş, məzun olduqdan sonra Bakının Səbail rayonunda, həmçinin Xaçmazda uzun 22 il pedaqoq kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Ziyalı nəsilçilər cismən insanlar arasında olmasalar da onları yaşadan ziyası, əsərləridir. Nəcimə Babayeva da qəlbinin dərinliklərindən süzülüb gələn misraları sözlərə, sözləri kitablara çevirərək oxucularının və əzizlərinin qəlbində taxt qurmuş, zalım dünyadan əl-ətək çəkərək əbədi yaşayacağı ünvana köçmüşdür. Şairənin öz sözləri ilə desək - "Məndən sonra qoy desinlər, Nəcimə bir söz qoydu getdi"...

Aqil P.ƏHMƏDOV,
dosent, tarix üzrə fəlsəfə doktoru
agilahma@gmail.com